VIA⁰⁸ 12/2008 REVISTA DEL CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

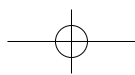
Professor associat d'Economia Aplicada de la Universitat Autònoma de Barcelona
Professor associat de la Facultat de Dret d'ESADE

Jaume Giné

Societat i valors a Corea del Sud

Corea del Sud és un dels països que ha sofert un conjunt de transformacions polítiques, socials, culturals i demogràfiques més importants els darrers anys. El resultat és el d'una societat que podem considerar moderna i adaptada a les exigències i als nous reptes de la globalització. Moltes d'aquestes transformacions, precisament, han estat causa d'una progressiva adaptació a factors internacionals. D'altra banda, Corea del Sud segueix essent una societat que vol mantenir alguns dels trets fonamentals de la seva tradició i la seva identitat. Aquest article es presenta com un estudi exhaustiu de les transformacions i canvis als que ha hagut de fer front una societat sud-coreana, que s'ha vist abocada a entrar de ple en la via de la modernització sense que això signifiqui, necessàriament, la seva occidentalització.

Escriure sobre la societat i els valors d'un país d'Àsia oriental, com és el cas de Corea, comporta grans dificultats per a un occidental. Per ser un bon expert en un país oriental cal haver-hi «viscut». Aquest no és el meu cas. Em considero només un bon coneixedor, i una persona interessada en ell, d'un país que he visitat moltíssimes vegades des del meu primer viatge el 1997. D'aquests viatges i de la continuada relació professional i d'amistat amb els coreans vaig aprendre que no es pot estudiar i entendre Corea i els coreans des d'esquemes preconcebuts que provenen de la nostra civilització i la concepció occidental sobre l'individu i la societat.

Cal partir de la base que Corea és un país que s'ha modernitzat, però no s'ha occidentalitzat. S'ha obert al món, però la seva identitat nacional i les seves arrels geogràfiques i culturals són a Orient. La percepció que es pot tenir des d'Europa d'un país asiàtic acostuma a estar distorsionada. Només la percepció directa i personal del país in situ t'obre els ulls i t'apropa una mica més a la realitat de com són i senten els coreans. El 2008 vaig gaudir d'una estada de tres mesos a Seül gràcies a una beca de la Korea Foundation, cosa que va representar una oportunitat excel·lent per conèixer més i millor un país que estimo i em fascina. Aquest article és fruit d'aquesta estada. Una última consideració: Corea del Sud és un país culturalment diferent, però en el marc de la globalització econòmica, i en especial de l'actual situació de crisi financera global, hi compartim situacions i problemes econòmics i socials semblants.

Corea és un país que s'ha modernitzat, però no s'ha occidentalitzat.

Corea del Sud és un dels països del món que ha fet uns canvis polítics i socials més profunds en un període més breu de temps. L'anomenat «regne ermità» sota la dinastia Chōsŏn va iniciar fa un segle el camí cap a la modernització, però el país va perdre la seva sobirania territorial amb l'ocupació japonesa (1910-1945), que va anar seguida d'una partició i una guerra civil (1950-1953) que va deixar el país totalment devastat. Però en tan sols unes dècades, Corea del Sud va passar de ser una societat agrària i empobrida a convertir-se, des de la dècada dels noranta, en una societat postindustrial oberta a la revolució de les tecnologies de la informació. Alhora, ha esdevingut una societat democràtica amb eleccions lliures que assegurin el pluralisme polític i amb una activa participació social i ciutadana a través d'una societat civil creixent i vibrant.

En els apartats següents explicarem alguns aspectes d'aquests canvis socials, des dels demogràfics fins als que afecten l'estructura i els valors tradicionals de la societat. Avui, Corea s'ha convertit en una societat urbana: és a les ciutats on viu el 80% dels habitants i el món rural està plenament influenciat per la predominant cultura urbana. Aquesta ràpida urbanització està produint grans canvis en l'estructura familiar, que es manifesten en la participació creixent de la dona en la vida social, en la baixíssima taxa de fertilitat i en el ràpid envelliment de la població coreana. Un altre problema delicat és l'aparició, des de la crisi econòmica asià-

Societat i valors a Corea del Sud

La societat coreana és avui molt més plural i tolerant, i s'adequa als reptes de la globalització mundial, però desitja mantenir alguns dels trets bàsics que defineixen la seva identitat nacional.

tica del 1997, d'unes desigualtats territorials i socials que poden afectar l'harmonia social del país. Malgrat aquesta ràpida transformació social, hi perviuen molts dels valors tradicionals que han conformat la història del país. La societat coreana és avui molt més plural i tolerant, i s'adequa als reptes de la globalització mundial, però desitja mantenir alguns dels trets bàsics que defineixen la seva identitat nacional.

Aquestes transformacions socials s'han vist afavorides per factors internacionals. El principal ha estat la forta influència política i econòmica dels Estats Units des del 1945, encara que també el model econòmic japonès ha estat un referent per impulsar el desenvolupament econòmic sud-coreà a partir dels anys seixanta. No obstant això, hi ha altres factors interns que també han estat determinants per a la transformació econòmica i social d'un país amb una forta influència confuciana: la ferma voluntat coreana per superar les dificultats i renèixer com a poble i com a país, la importància que es dóna a l'educació, la facilitat de motivació i mobilització social quan es tracta de defensar els interessos generals del país, i el fort impacte i l'enorme adaptació dels ciutadans a les noves tecnologies.¹

1. Demografia i immigració estrangera

Corea del Sud té una extensió de quasi 100.000 km². La seva població va arribar, el 2007, als 50,1 milions d'habitants, cosa que el converteix en el vint-i-quatrè país del món en població. Aquesta xifra pujaria als 74 milions si suméssim els gairebé 24 milions de nord-coreans que viuen a l'altra meitat del territori, amb 121.000 km². Una Corea unificada passaria a ser el divuitè país més poblat del món. Això significa que prop de l'1,1% de la població mundial (estimada en 6.600 milions) viu a la península coreana.²

No obstant això, hi ha dos problemes que amenacen el creixement de la població de Corea del Sud: la baixa natalitat actual i el ràpid envelliment de la població que en resulta, aspectes que estan lligats a l'extraordinari i també ràpid creixement econòmic. Després de la cruenta guerra civil (1950-1953), la població va créixer amb celeritat. El 1960, l'índex de fertilitat va arribar als 6 nens per dona i el 1970 encara era de 4,53. Poste-

riorment, va començar a descendir a 2,87 el 1980, a 1,59 el 1990 i a 1,47 el 2000, fins a arribar a 1,08 el 2005, l'índex més baix entre els països desenvolupats del món, fins i tot per sota del Japó, els Estats Units i altres països europeus com França, Alemanya, Gran Bretanya o Itàlia. Només el 2007 sembla que s'ha frenat aquesta caiguda i s'ha iniciat un augment de l'índex de fertilitat fins a 1,25, gràcies a la immigració estrangera i als matrimonis mixtos.

Hi ha factors socials que expliquen la nova situació. En primer lloc, el retard en l'edat de matrimoni per part de les parelles joves i la creixent incorporació de la dona al món laboral. Les parelles es casen cada cop més tard. L'accés majoritari dels joves als estudis universitaris endarrereix la seva incorporació al món laboral i la seva independència econòmica. Els estudiants coreans acostumen a iniciar la seva vida laboral als vint-i-cinc anys, més tard que en altres països desenvolupats, fet que s'explica en part pel compliment del servei militar obligatori. A més, els joves afronten més dificultats per accedir al mercat laboral i a un treball permanent i ben remunerat.

El segon problema, l'envelliment de la població coreana, és també greu quan se suma al primer. El 2005, el 9,1% de la població tenia 65 anys o més. L'esperança de vida el 2005 era de 75,1 anys per als homes i de 82 anys per a les dones, i continuarà creixent en el futur. Aquest doble problema, baixa fertilitat i envelliment, té un gran impacte econòmic i social. Afecta el consum, la necessària mà d'obra per a l'economia i el finançament de les càrregues socials d'un presupost estatal que per si mateix ja és insuficient i deficitari.

Corea del Sud ha estat històricament un país emissor d'emigrants i, per diferents circumstàncies històriques, hi ha importants comunitats de coreans o de persones d'ascendència coreana en altres països del món. En canvi, no ha estat tradicionalment un país receptor d'immigrants. Aquesta situació està canviant en l'última dècada amb la creixent arribada de ciutadans d'altres països. Corea és una nació amb una població molt homogènia des del punt de vista ètnic i cultural, però darrera-

Corea és una nació amb una població molt homogènia des del punt de vista ètnic i cultural, però darrerament es debat la qüestió de si el país pot convertir-se progressivament en una societat més heterogènia i com pot fer-ho.

Societat i valors a Corea del Sud

ment es debat la qüestió de si el país pot convertir-se progressivament en una societat més heterogènia i com pot fer-ho.³ Les dades objectives testimonien un canvi en aquest sentit. El 2007, el nombre d'estrangers a Corea del Sud va superar, per primer cop, la xifra d'un milió, que representava més del 15% del total de la població. El 1997 només n'hi havia 330.000; per tant, aquesta xifra s'ha triplicat en només deu anys i podria incrementar-se fins als tres milions el 2017.

La població total de 50,1 milions d'habitants inclou els 49,1 milions de coreans enregistrats com a residents (24,6 milions de dones i 24,5 milions d'homes), 725.000 estrangers amb residència i 270.000 sense residència. Entre els estrangers residents, el 44% són xinesos, seguits de ciutadans dels Estats Units (el 12%), vietnamites (6%), filipins (5%) i tailandesos (4%). Aquestes cinc nacionalitats sumen el 70% de la població estrangera. El 80% dels estrangers han arribat al país per motius laborals i el 7% són conseqüència dels matrimonis mixtos, cada cop més nombrosos. El 90% dels matrimonis mixtos es donen entre homes coreans i dones estrangeres, preferentment xineses (80%), seguides de vietnamites (14%), japoneses (9%) i les d'altres països com Filipines, Tailàndia i Mongòlia. N'hi ha prou amb viatjar en metro per l'àrea metropolitana de Seül per veure com creix la presència estrangera. Per exemple, hi ha una important concentració de residents xinesos a Inch'õn. Aquesta immigració és proporcionalment encara més gran en algunes zones rurals, on se celebren nombrosos matrimonis mixtos entre homes coreans i dones estrangeres. El seu nombre, segons dades del Ministeri de Justícia, s'incrementa anualment: 75.011 el 2005, 93.786 el 2006 i 109.564 el 2007.

Hi ha diversos factors que expliquen aquests canvis demogràfics i les seves conseqüències. En primer lloc, la globalització provoca molt més que moviments de béns i capitals: les persones també es mouen a la recerca de millors oportunitats econòmiques i van allà on les troben o els les ofereixen. A Corea del Sud, com succeeix en tots els països desenvolupats, l'envelliment de la població i la baixa natalitat comporta la necessitat d'acceptar la immigració estrangera com una oportunitat ineludible per donar continuïtat i fins i tot millorar el sistema econòmic i social del país. Això no és fàcil per a països com Corea, on hi ha un fort sentiment d'identitat nacional i on ha predominat el dret de sang.

Els governs coreans desitgen «conduir» aquesta qüestió immigratòria amb polítiques socials sobre immigració que estableixin un marc legal que promogui la integració dels nousvinguts en la societat coreana. El maig de 2007, l'Assemblea Nacional va aprovar la Llei orgànica sobre el tracte als immigrants, que va dictar mesures per a la seguretat dels treballadors estrangers, l'educació dels seus fills i d'altres relatives als treballadors il·legals. S'estima que hi ha uns 200.000 immigrants il·legals al país i el seu nombre pot incrementar-se.⁴ Altres mesures pretenen facilitar la immigració dels descendents de coreans que tenen nacionalitat estrangera. Aquest és el cas dels membres de la diàspora coreana present a la Xina i en alguns països que van pertànyer a la URSS, com el Kazakhstan. Finalment, l'anterior president Roh Moo-hyun va anunciar, l'octubre del 2007, que s'estudiaria la possibilitat de concedir en determinats casos la doble nacionalitat sud-coreana. En els darrers anys, s'està produint una fuga de cervells, molts d'ells professionals coreans que han estudiat en universitats estrangeres, principalment dels Estats Units. Entre el 1997 i el 2007, 170.000 coreans van renunciar a la seva nacionalitat.⁵ En el mateix període, només 50.000 estrangers van adquirir la nacionalitat coreana. Segons el dret vigent, els qui tenen una doble nacionalitat han de renunciar a una d'elles abans de complir els vint-i-dos anys. Amb les noves mesures es permetria la doble nacionalitat als coreans que ja haguessin complert el servei militar i a aquells estrangers que tinguessin capacitats i coneixements importants en determinats àmbits. Roh també va adoptar mesures per promoure i protegir els drets dels estrangers residents al país. Tanmateix, aquestes mesures només van aconseguir tenir uns efectes limitats. No és un tema fàcil i de solució ràpida només a través de mesures legislatives o administratives, perquè depèn també de «les actituds» dels ciutadans davant el fenomen migratori. Els països europeus tampoc no han aconseguit encarrilar bé aquest repte, un dels més preocupants de la realitat internacional actual.

El nou president, Lee Myung-bak, ha anunciat que es milloraran les polítiques d'immigració desenvolupades per l'anterior administració Roh. Aquestes seran més selectives a fi de promoure l'entrada de professionals,

S'estima que hi ha uns 200.000 immigrants il·legals al país i el seu nombre pot incrementar-se.

Societat i valors a Corea del Sud

tècnics i treballadors estrangers més qualificats i que aporten més capacitats i més competitivitat al mercat laboral i a l'economia coreana en general. Amb aquests criteris es pretén agilitar el sistema de concessió dels visats d'entrada al país, que actualment és molt rígid, fins i tot per als professionals qualificats.⁶

En resum, la qüestió de la immigració estrangera és un tema molt delicat que afecta el nucli de la nació coreana. D'una banda, es requereix informació, sensibilització i, sobretot, educació ciutadana perquè els coreans siguin receptius i acceptin els estrangers com a part de la seva societat. D'altra banda, el Govern ha de crear millors condicions socials perquè els nousvinguts acceptin integrar-se socialment i culturalment en la societat que els acull. Cal insistir en l'educació i principalment en l'ensenyament de la llengua coreana com la clau mestra que facilita la integració social dels immigrants.

Que una societat sigui més diversa i heterogènia per l'arribada d'un corrent immigratori no ha de significar que hagin de coexistir al país diverses cultures. No s'ha d'oposar el terme *multiculturalisme* al d'*homogeneïtat*, com fan alguns estudiosos coreans que observen altres casos com el dels Estats Units. Penso, com a observador europeu, que existeix i hauria de continuar existint «una cultura coreana» que pot i ha d'enriquir-se amb el coneixement i el contacte amb altres cultures foranes. És important tenir en compte que el cas de Corea és diferent del dels Estats Units, considerat el «model» de multiculturalisme. Els Estats Units ja van néixer com un país construït pels immigrants arribats d'altres llocs del món. Aquest no és el cas de Corea. Opino que la nació coreana ha d'afrontar un gran repte, el d'assegurar «l'harmonia social» del país, però també ha de preservar, amb total convicció, «la identitat coreana», que no ha de quedar diluïda en un multiculturalisme difús. Corea encara és a temps d'enfocar seriosament aquest repte important.

2. Religió, valors i canvis socials en la societat coreana

Els canvis polítics, econòmics i socials del país afecten els valors tradicionals coreans en la mesura que aquests entren en contacte i, a vegades, es confronten amb nous valors i influències exteriors. Aquest procés es va iniciar a la dècada dels cinquanta i es va accelerar amb la globalització

econòmica i els avenços de les tecnologies i dels mitjans de transport, que faciliten el contacte, la informació i el coneixement de noves realitats socials. A continuació, analitzarem alguns dels àmbits socials on es manifesten aquestes transformacions, com són els de la família, la dona i l'educació.

El llegat confucià és encara molt present en la societat coreana. El confucianisme va ser introduït des de la Xina i va dominar el sistema de valors i el sistema polític coreà durant segles sota la dinastia Chōsōn (1392-1910), per la qual cosa és comprensible que deixés una gran empremta a Corea. S'afirma que Corea és el país més confucià d'Àsia, fins i tot més que la Xina.⁷ Tot i que l'empremta confuciana ha disminuït en les últimes dècades, els seus principis i imperatius ètics, com la jerarquia i la lleialtat a la família o a un grup social, la importància de l'educació i el respecte als altres, encara informen o influencien el sistema de valors i de relacions socials i personals. El confucianisme, que no és pròpiament una religió sinó una ètica social, ha estat històricament predominant a Corea enfront del budisme, el taoisme o el xamanisme, també tradicionalment presents en la societat coreana. Avui continua viu en la psique del coreà i es manifesta en la importància que es concedeix a l'estatus social.

El llegat confucià és encara molt present en la societat coreana.

El budisme coreà pertany a l'escola mahāyāna, va ser introduït a la península coreana a partir del segle IV dC i va arribar a ser la religió oficial durant la dinastia Koryō (918-1392), fins a ser desplaçat i perseguit amb l'accés de la dinastia Chōsōn, que el 1392 va donar pas al confucianisme com a nova ètica dominant. Tanmateix, el budisme no només ha sobreviscut, sinó que el seu pes religiós i social està augmentant en les últimes dècades. La seva adaptabilitat es demostra amb la presència en molts temples budistes d'elements religiosos del xamanisme.

El cristianisme va arribar des d'Occident amb la primera onada de modernització a finals del segle XIX i es va reforçar amb la influència americana a partir del 1945. Ha tingut un protagonisme important en la modernització del país, especialment a través de la creació d'una xarxa eficaç d'institucions educatives i mèdiques que han alleujat les necessitats bàsiques dels ciutadans. Cal destacar el prestigi que ha adquirit gràcies al

Societat i valors a Corea del Sud

compromís de molts cristians, i també dels budistes, amb els moviments polítics i socials que, en les dècades dels setanta i vuitanta, van lluitar a favor de l'establiment d'un règim democràtic al país. La seva presència no ha parat de créixer en les cinc darreres dècades, però el sistema de valors cristians no ha esborrat els valors tradicionals confucians, sinó que es pot dir que tots dos s'han connectat en alguns aspectes.

En realitat, tot i que el 2005 només una mica més de la meitat dels coreans afirmava tenir una religió, es pot constatar que la pràctica religiosa no para de créixer al país. Les dues religions principals són el budisme (23%) i el cristianisme (30%). Entre els cristians, repartits entre els grups protestants i els catòlics, són aquests darrers els que darrerament han crescut més en nombre a Corea. També creixen els bu-

Encara que gairebé la meitat de la població no reconeix tenir una afiliació religiosa, augmenten el nombre de temples i institucions religioses al país i la consegüent pràctica religiosa.

distes. Encara que hem dit que gairebé la meitat de la població no reconeix tenir una afiliació religiosa, augmenta el nombre de temples i institucions religioses al país i la consegüent pràctica religiosa. Cal destacar que hi ha una bona coexistència entre les diverses religions i que els principis de llibertat religiosa i de separació entre Església i Estat estan reconeguts constitucionalment. Aquesta bona coexistència es manifesta fins i tot en el fet que no és excepcional trobar un «sincretisme» en els ritus i les pràctiques religioses dels coreans. Fins i tot

existeix una religió anomenada chondogyo, creada el 1860 per Cheoe Suun, que conté alhora principis, normes i ritus budistes, confucians i cristians.

L'arribada de la democràcia el 1987 va significar l'inici de canvis importants en els valors i les actituds de la societat coreana. El gran creixement i desenvolupament econòmic del país en les dècades precedents va impulsar el sorgiment de noves classes mitjanes i d'una societat civil àvida d'aconseguir també un nou marc constitucional i de llibertats públiques que reconegués el pluralisme polític, social i cultural dels coreans. El 1992 es va escollir per primer cop un ciutadà civil, Kim Young-sam, com a nou president de la República, i es va tancar així un llarg període de règims militars que, si bé havien aconseguit fer créixer ràpidament l'economia, havien governat el país amb mètodes autoritaris. Des d'aleshores Co-

rea del Sud va assumir els nous reptes de la globalització i la internacionalització de la seva economia, cosa que també ha afectat l'estructura de la seva societat.

Corea del Sud es va incorporar a l'Organització Mundial de Comerç (OMC) el 1995, fet que va provocar una obertura econòmica a l'exterior més gran i creixent, i el 1996 va ingressar en l'Organització per al Desenvolupament i la Cooperació Econòmica (OCDE), que representava l'obtenció del reconeixement internacional com a nou país desenvolupat. No obstant això, el 1997 el país va ser colpejat durament per la crisi econòmica asiàtica, que va posar en evidència les fragilitats del model econòmic i social coreà. Els compromisos assumits davant el Fons Monetari Internacional (FMI) van obligar a fer fortes reformes estructurals en els grans conglomerats empresarials, els *chaebols*, que havien liderat fins aleshores l'anomenat «miracle econòmic coreà». La reestructuració va afectar els principis i els valors bàsics de la societat coreana, com ara el compromís i la lleialtat del treballador envers l'empresa a canvi d'una feina segura per a tota la vida. Des d'aleshores, es van incorporant nous principis com l'eficiència, la competitivitat i la meritocràcia, que veurem com afectaran també les relacions familiars i socials, i molt directament les noves generacions de joves. Tanmateix, la presència en molts coreans d'un llegat confucià que valora el gradualisme, l'ordre i l'harmonia social expliquen que avui existeixi en la societat coreana, i en plena acceptació dels reptes de la globalització, un clar xoc, una certa confusió i a vegades una coexistència forçada entre els valors tradicionals i els nous valors.

a) Un primer xoc es produeix entre el col·lectivisme com un valor tradicional de la societat coreana i l'individualisme.⁸ És veritat que l'individualisme creix entre els coreans i es manifesta de manera creixent en les generacions joves. Aquestes són més independents i estan fortament influenciades per la cultura occidental, cada vegada més present en les seves vides a causa de la revolució de les telecomunicacions i dels mitjans de comunicació internacionals. Els joves es comuniquen més lliurement i l'ús massiu i omnipresent del telèfon mòbil facilita encara més les relacions entre els individus.

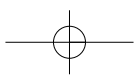
Societat i valors a Corea del Sud

Però Corea continua sent una societat on el grup i la pertinença a un grup segueix tenint una gran importància i es manifesta en tot tipus de relacions socials, des de les familiars fins a les polítiques o comercials. A l'individu se li reconeix una posició o estatus social i és respectat d'acord amb la família, entesa en un sentit ampli, o el grup al qual pertany o en el qual està integrat. La família continua sent el nucli bàsic de la societat coreana i els nexes entre els seus membres són més forts i estrets que els existents en les societats occidentals, cosa que constitueix un exemple més del llegat confucianista present al país.

A Corea també existeix l'anomenat *yonjul*,⁹ que és un concepte semblant al *guanxi* xinès i que significa tenir connexions o contactes personals. Com més *yonjul* es té, més influència i valor es reconeix a qui el posseeix. A part de la família, hi ha altres vies de connexió, com la procedència territorial, l'escola o la universitat, o les relacions personals o d'amistat adquirides amb el pas del temps. Sovint les elits polítiques i la burocràcia poden ser directament o indirectament reclutades per la seva simple pertinença a una regió coreana o pel fet d'haver-se graduat en una universitat concreta. I en el món dels negocis el *yonjul* pot tenir un paper encara més determinant per arribar a concloure positivament una transacció econòmica.

És evident que aquesta situació és criticable perquè és conseqüència de la falta de transparència i de confiança dels ciutadans en els poders públics i, alhora, continua alimentant-la. Malgrat els avenços en la democratització i la modernització del país, el *yonjul* és molt lluny de desaparèixer com a pràctica «socialment» acceptada i molt estesa en la societat coreana. Alguns organismes internacionals com l'OCDE ja han dirigit, en l'última dècada, diverses i repetides advertències i recomanacions als governs coreans demanant més governança i transparència en l'actuació dels poders públics i d'algunes corporacions empresarials.¹⁰

b) Un altre xoc entre els valors tradicionals i els valors emergents es manifesta en l'evolució de la institució familiar.¹¹ El ràpid desenvolupament econòmic i el canvi d'una societat agrària a una societat urbana han provocat nous estils de vida familiar i social. En moltes ciutats, els barris tradicionals han estat substituïts per grans blocs de pisos construïts amb criteris semblants per tota la geografia del país. Com en altres països des-

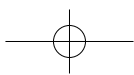
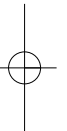
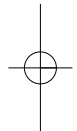

envolupats, el nombre i l'edat mitjana dels matrimonis ha descendit i, en canvi, el nombre de divorcis i segons matrimonis ha augmentat. El model de la família tradicional coreana està canviant amb la creixent participació de la dona en el mercat laboral i en altres activitats socials. I aquests canvis s'acceleren amb les noves generacions de joves, que són més propenses a l'individualisme i a l'igualitarisme, aspecte aquest darrer que interessa especialment les dones. També creix una cultura més materialista per la influència creixent del consumisme alimentat per la influència occidental, que s'obre camí amb la globalització econòmica i cultural. D'altra banda, Internet i els més de cent canals de televisió que entren a les llars constitueixen una finestra oberta a la recepció i el contacte amb altres cultures i valors.

El model de la família tradicional coreana està canviant amb la creixent participació de la dona en el mercat laboral i en altres activitats socials.

No obstant això, la institució familiar continua tenint un pes central en la societat. A la tradició confuciana se suma la influència cristiana a favor de l'especial relació entre pares i fills. Aquesta és la base d'altres relacions socials, connexions o xarxes més àmplies i, sobretot, la que ha de garantir l'educació dels fills. De tota manera, el conflicte entre els valors i els principis tradicionals i els emergents, entre els valors col·lectius i els individuals, i el *gap* generacional augmenten amb cada nova generació jove. Després de la crisi asiàtica del 1997, entre els joves coreans ha augmentat la tendència a la competitivitat i l'individualisme. Aquestes actituds comencen des del nivell escolar secundari fins a la universitat i, en graduar-se, l'aspiració prioritària entre els joves és poder aconseguir un bon lloc de treball. Aquesta tendència es confirma perquè augmenten els joves que endarrereixen, o fins i tot no es plantegen, formar una família, ja que donen prioritat als objectius professionals per damunt dels familiars.

c) Els canvis de valors es manifesten especialment en la nova situació de la dona en la societat coreana, que ha estat tradicionalment una societat agrària en la qual l'home i la dona complien rols diferents: l'home treballava fora i la dona es quedava a casa ocupant-se dels fills i altres tasques domèstiques. A més, el llegat confucià defensava aquesta clara divisió de rols de l'home i la dona dins de la família i la societat. És a partir dels anys seixanta, amb el desenvolupament d'una societat industrial i urbana,

Societat i valors a Corea del Sud

quan el marc polític, jurídic i social evoluciona ràpidament a favor de la igualtat de gènere i d'una participació activa de la dona dins de la societat.

Avui, la dona ha guanyat nous espais de participació social amb l'accés ple a l'ensenyament superior i al món laboral, tant en el sector públic com en el privat. L'índex de participació de la dona en el mercat laboral era, el 2006, del 50,3% enfront del 74,8% dels homes, xifres que són relatives atès el pes important de l'economia submergida al país. El sou mensual de les dones és encara un 60% del que cobren els homes; tenen una presència majoritària en el sector serveis, bona part d'elles amb contractes de caràcter temporal o a temps parcial. Per tant, el seu protagonisme en els llocs més alts i millor remunerats de l'Administració pública i de les grans empreses és encara molt escàs, tret del sector mèdic. De tota manera, la seva participació creix en el sector públic pel fet d'estar molt preparades per guanyar les oposicions a determinades places d'alta responsabilitat administrativa, algunes en el poder judicial. En el camp polític, però, ho tenen molt més difícil. El 2004 es va aprovar una quota del 30% en les candidatures de les circumscripcions electorals per a les eleccions locals, a fi d'afavorir la participació de la dona en l'àmbit polític. No obstant això, en les eleccions legislatives del 9 d'abril de 2008 les dones van obtenir 41 dels 299 escons de l'Assemblea Nacional.

Val la pena destacar que durant les dues presidències anteriors de Kim Dae-jung i de Roh Moo-hyun es van promulgar, des del 1987, un gran nombre de lleis que han creat un nou marc legislatiu favorable a l'exercici i la protecció dels drets de la dona, especialment en matèria d'igualtat de gènere. Entre aquestes es poden destacar la Llei d'igualtat en l'ocupació (1987); la Llei de família (1989); la Llei de defensa i protecció de la infància (1991); la Llei contra la violència sexual (1993); la Llei contra la violència familiar (1997), i la Llei contra la discriminació de gènere (1999). Un altre pas important va ser la creació, el 2001, del Ministeri per a la Igualtat de Gènere i, el 2005, del Ministeri d'Igualtat de Gènere i Família.¹²

Però aquesta batalla per la plena igualtat d'oportunitats, no només de iure sinó de facto, no està plenament guanyada.¹³ Hi ha un cert *gap* entre el rol que tenen ambdós sexes, no en les lleis, però sí en les actituds d'una societat que encara és molt conservadora en aquest aspecte. La incorpora-

ció plena de la dona en la vida laboral no significa que l'home comparteixi plenament amb ella les responsabilitats familiars dins de la llar i en la cura dels fills. Les normes «socials» mantenen un paper predominant de l'home i una certa subordinació de la dona dins l'estructura familiar. Generalment, les dones han d'assumir dos rols alhora: el treball fora i dins la llar. Aquesta situació explica que l'índex de fertilitat de la dona coreana sigui el més baix dels països desenvolupats que pertanyen a l'OCDE. D'altra banda, en els darrers anys ha anat augmentant el nombre de divorcis al país.

Cal dir que la família coreana continua tenint una forta base conservadora, malgrat els canvis protagonitzats per les generacions joves. El fort llegat confucianista i la militància cristiana expliquen i afavoreixen la situació actual. La institució del matrimoni es considera, legalment i socialment, el camí per formar una família i tenir fills. La legislació coreana no considera encara com a legítims els fills nascuts fora del matrimoni. Per això les parelles no es plantegen la vida en comú i menys tenir fills sense estar prèviament casades. Es pot concloure que, tot i que els valors tradicionals estan canviant i les generacions joves són un motor de transformació social, la societat coreana actual continua sent molt conservadora i tradicional, especialment en l'àmbit familiar, si la comparem amb la d'altres països desenvolupats o amb el mateix nivell de renda per capita.

3. La importància de l'educació a Corea

És comunament reconegut que els nivells assolits per l'educació primària i secundària coreana són molt elevats. En aquests bons resultats pot haver-hi influït el compromís ferm dels pares coreans a ser els primers educadors dels seus fills i l'alt reconeixement de la formació dins la societat coreana. En la tradició coreana s'ha valorat la disciplina, la jerarquia i l'esforç personal en l'estudi i en el treball, que són valors confucians. També hi han influït les polítiques públiques educatives desenvolupades pels governs coreans en les darreres dècades, si bé es tracta d'un sistema molt regulat i centralitzat. El sistema educatiu coreà ha assolit uns resultats ràpids i impressionants que han convertit Corea del Sud en un dels països

Les normes «socials» mantenen un paper predominant de l'home i una certa subordinació de la dona dins l'estructura familiar.

Societat i valors a Corea del Sud

amb un nivell d'educació més alt del món. El 1950, el 70% de la població era analfabeta, però en només dues dècades l'ensenyament primari i secundari es va estendre a pràcticament tota la població.

No obstant això, la majoria dels coreans estan avui descontents amb l'actual sistema educatiu públic. Les famílies i els joves inverteixen una quantitat substancial de diners i de temps en l'educació, la més alta entre els països de l'OCDE. El sistema està condicionat per la «cultura de l'examen». Hi ha una obsessió enorme i una competició dramàtica, des dels primers nivells educatius, per aconseguir entrar a les millors escoles de primària i secundària i obtenir les millors notes escolars per poder accedir després a les millors universitats del país, preferentment privades. Aquestes són, al seu torn, la clau que també obre les portes per aconseguir els millors llocs de treball en els sectors públic i privat. Aquesta tremenda competició per entrar a les universitats d'elit comporta una enorme quantitat d'hores d'estudi per als adolescents i, també, grans sacrificis personals i econòmics per a les famílies coreanes. S'estima que el 80% dels nens reforcen els seus estudis amb classes i tutories particulars que se sumen a l'horari lectiu ordinari. Això provoca una desigualtat d'oportunitats entre els fills de famílies amb recursos per costejar aquestes classes particulars i les que no gaudeixen de prou nivell econòmic per pagar-les. D'altra banda, l'alt cost de l'educació pot influir en el fet que moltes parelles decideixin no tenir més d'un fill o dos.¹⁴

En conseqüència, es critica que les activitats docents estan excessivament centrades en els exàmens, principalment el d'accés a la universitat.

Enviar els fills, fins i tot molt joves, a estudiar a l'estranger és una altra pressió molt present en una societat obsessionada a aconseguir parlar un anglès excel·lent, l'idioma de la globalització.

Es diu que els alumnes memoritzen més que no pas comprenen les matèries d'estudi. L'esforç i l'exigència que es demanen als adolescents és enorme en els nivells primari i secundari, però un cop aconseguida l'entrada en una universitat aquest nivell d'esforç es relaxa en excés.

Aquesta febre educativa dels coreans existeix perquè l'educació es considera la millor via per assegurar-se la mobilitat econòmica i social. A més, des de la crisi asiàtica del 1997, tenir un simple títol universitari ja no garanteix l'obtenció d'una feina ben remunerada. En aquest context, enviar els fills, fins i tot molt joves, a es-

tudiar a l'estranger és una altra pressió molt present en una societat obsessionada a aconseguir parlar un anglès excel·lent, l'idioma de la globalització. Només a les universitats dels Estats Units hi ha 60.000 estudiants coreans, el tercer grup més nombrós després dels xinesos i els indis.

L'últim informe PISA 2006, que va sortir a la llum el novembre del 2007, va fer un estudi comparatiu entre 400.000 estudiants de 15 anys en 57 països, inclosos els de l'OCDE. En relació amb l'informe PISA 2005, es destaca que els alumnes coreans han superat Finlàndia i han passat a ser els primers en comprensió lectora. Tanmateix, han descendit del segon al quart lloc en matemàtiques i del tercer a l'onzè lloc en cultura científica. Aquests dos últims retrocessos són preocupants, ja que la competitivitat internacional de Corea del Sud depèn del fet de disposar d'uns recursos humans amb un alt nivell de coneixements en ciències i tecnologia.

Un altre informe de l'OCDE¹⁵ també advertia el 2007 que hi ha encara insuficiències en l'educació universitària de Corea, que és també clau per enfortir el capital humà i les capacitats necessàries per competir en una economia global. Només dos centres universitaris s'inclouen entre les dues-cents millors universitats del món, d'acord amb la llista elaborada per *The Times Higher Educational Supplement* (THES). Són la Universitat Nacional de Seül, que ocupa el lloc 51, i l'Institut de Ciència i Tecnologia, situat en la posició 132. En canvi, es pot observar que 57 universitats dels Estats Units i 32 de britàniques dominen la llista, la qual inclou també 11 de japoneses, 6 de xineses, 3 de Hong-Kong i 2 de Singapur.¹⁶

Corea del Sud representa el 5% dels estudiants estrangers a l'OCDE, però acull pocs estudiants forans. La situació ha anat canviant darrerament gràcies al fet que les universitats comencen a obrir-se als professors i estudiants estrangers. Un altre factor important és la incorporació gradual de l'anglès en els programes de les universitats coreanes, que s'adrecen així als milers d'estudiants coreans que habitualment van als Estats Units i, també, als altres universitaris asiàtics i no asiàtics, als quals se'ls ofereix una proposta atractiva: «perfect English and strong Asian connections».

La qüestió educativa va ser molt present en els programes electorals dels candidats a les últimes eleccions presidencials. El president Lee

Societat i valors a Corea del Sud

Myung-bak és favorable a l'autonomia universitària i al foment de l'anglès en tot el sistema educatiu. En relació amb el primer aspecte, Lee Myung-bak va comunicar al Consell d'Educació Universitària de Corea, que agrupa 201 institucions universitàries públiques i privades, el seu pla de liberalització i de concessió de més autonomia perquè assoleixin un major nivell d'especialització, competitivitat i creativitat. Un dels possibles canvis afectaria l'actual sistema d'accés dels estudiants a les universitats coreanes, centralitzat i controlat, des de fa trenta anys, pel Ministeri d'Educació. D'altra banda, ja hem fet referència a la importància de l'anglès, clau per a una economia que depèn del sector exportador i que vol ser líder tecnològic mundial i construir una societat de la informació. Els estudiants coreans també estan cada vegada més interessats a estudiar el mandarí, la llengua oficial del govern central de la Xina.

Corea del Sud és un país que està molt condicionat per dos factors: no té recursos naturals i està geogràficament situat entre dues grans potències econòmiques com són la Xina i el Japó. Per afrontar aquesta difícil situació, ha de millorar i modernitzar constantment els seus recursos humans. En conseqüència, el futur de Corea del Sud depèn de l'educació dels seus ciutadans. Si la seva estratègia fracassa, el país podria acabar convertint-se en contractista de la veïna Xina, que ja és molt més que la fàbrica del món, i també patiria la humiliació d'esdevenir un país dependent tecnològicament de l'altre veí, el Japó.

4. Harmonia i desigualtats territorials i socials

Corea del Sud va assolir el 2007 els 20.000 dòlars de renda per capita. El país també ha consolidat des del 1987 un sistema polític democràtic. Però no tots els ciutadans poden gaudir plenament dels avantatges de viure en un país democràtic i desenvolupat des del punt de vista econòmic i tecnològic. Des de la crisi asiàtica del 1997 han augmentat les desigualtats territorials i socials. Les últimes administracions s'han proposat corregir aquesta tendència, però el país continua sense créixer pel que fa al «capital social». És una situació que pot fer minvar la confiança dels ciutadans, sobretot dels més necessitats, en els poders públics i pot acabar afectant negativament la necessària «harmonia social» del país. Tot i que hi ha una xarxa creixent d'ONG i institucions religioses i socials que duen a terme

una funció social meritòria, és a l'Estat a qui correspon l'impuls de les polítiques socials destinades a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans. Avui, el nivell de despesa pública per assegurar el benestar social dels ciutadans és molt baix, ja que només representa, en percentatge de PIB, una tercera part del que hi destinen altres països industrialitzats.

a) *Desigualtats i polarització social*

La crisi econòmica asiàtica del 1997 va modificar substancialment el mercat de treball coreà. Es va obrir una nova etapa de polarització i de conflictivitat social que, tot i que es va canalitzar a través d'un major diàleg social, va canviar dràsticament la situació del marc laboral en relació amb el que existia abans del 1997. Es va acabar la tradicional «política d'ocupació per a tota la vida» que fins aleshores havia estat la regla general. D'altra banda, la reestructuració empresarial va afectar la majoria d'empreses coreanes, especialment els *chaebols*. Algunes van tancar i altres es van redimensionar o es van fusionar amb altres. Només a les grans empreses coreanes es van perdre gairebé un milió de llocs de treball.¹⁷

Els més directament afectats per aquesta crisi van ser els treballadors que es van quedar a l'atur i, també, sense cobertura social. Encara que el mercat laboral es va recuperar en pocs anys i es van tornar a crear nous llocs de treball, aquests ja no van ser del mateix nivell i de la mateixa qualitat que abans. En canvi, el percentatge de contractes laborals temporals, que van passar de representar el 26,9% del total de contractes el 2001 al 36,7% el 2007, va augmentar progressivament. El 90% d'aquests llocs de treball temporals es van concentrar a les PIME amb menys de tres-cents treballadors. A més, segons dades del Ministeri de Treball, els treballadors temporals cobren un 15% menys pel mateix treball que els que tenen un contracte fix. El resultat ha estat una creixent polarització social provocada per les disparitats entre els treballadors que van mantenir o recuperar el seu lloc de treball o que van aconseguir entrar a les grans empreses i els qui no gaudeixen de les mateixes condicions pel que fa a la qualitat del lloc, la formació laboral i la seguretat legal i social que ofereixen les grans

Tot i que hi ha una xarxa creixent d'ONG i institucions religioses i socials que duen a terme una funció social meritòria, és a l'Estat a qui correspon l'impuls de les polítiques socials destinades a la millora de la qualitat de vida dels ciutadans.

Societat i valors a Corea del Sud

empreses. I aquesta dicotomia quant a salaris i la resta de condicions laborals continua augmentant.

El context de globalització en què estan immersos els *chaebols*, i més en plena crisi financera mundial, no afavoreix una correcció del panorama actual. Han de competir en un mercat global amb altres empreses multinacionals, en una economia com la coreana que és fortament dependent del seu sector exterior. Per mantenir la seva quota de vendes en els mer-

Els sindicats que van encapçalar els moviments civils per l'adveniment de la democràcia veuen afeblit el seu paper en l'actual context de globalització i crisi dels mercats.

cats internacionals han deslocalitzat cap a la Xina i altres països emergents una part de la producció o l'han externalitzat a través de l'*outsourcing*. Així mateix, cal remarcar que el pes del sector industrial en el mercat laboral no para de disminuir a favor del sector serveis.

D'altra banda, la capacitat de pressió o de maniobra dels sindicats coreans també ha quedat debilitada des de la crisi del 1997, tot i participar en el diàleg social en el marc de la Comissió Tripartita. Els sindicats que van encapçalar els moviments civils per l'adveniment de la democràcia veuen afeblit el seu paper en l'actual context de globalització i crisi dels mercats. Però cal dir que els anteriors governs sud-coreans, de tendència socialdemòcrata, han millorat durant aquests darrers deu anys el marc legal laboral per assegurar uns estàndards de drets als treballadors.

Corea del Sud ha crescut econòmicament, però ho fa malament des del punt de vista de la distribució dels augments de renda. No és un problema exclusiu d'aquest país, sinó que és un fenomen mundial. Succeeix als Estats Units, a la UE o a la Xina, i en altres països en vies de desenvolupament. La globalització és per si mateixa positiva, però sempre que sigui gestionada tenint en compte la salvaguarda de la cohesió social internacional, cosa que no succeeix. El coeficient Gini, que mesura la desigualtat en la distribució de riquesa, indica un augment creixent de les desigualtats i del percentatge de persones pobres al país. I les desigualtats socials es manifesten, per exemple, en les possibilitats dels pares per oferir als seus fills millors oportunitats per accedir a una bona educació en una societat com la coreana, en la qual, com hem explicat abans, l'educació és la clau mestra per a la mobilitat i l'ascens social.

b) *La seguretat social a Corea del Sud*

En les darreres dècades, els governs coreans han posat un gran èmfasi a destinar recursos al desenvolupament econòmic del país, però a costa de les també necessàries inversions en el benestar social dels ciutadans. Com en altres societats asiàtiques, aquest àmbit es considera més aviat una responsabilitat privada a càrrec de les empreses o de les famílies. Però amb les transformacions recents del mercat laboral, en el qual predominen els contractes laborals temporals, els coreans estan cada vegada més preocupats per poder assegurar la situació familiar i personal davant de possibles contingències laborals o econòmiques.

Aquesta preocupació és especialment present entre les classes mitjanes del país, molt castigades per la crisi del 1997, fins al punt que la proporció de ciutadans que es consideren a si mateixos com a part de la classe mitjana ha descendit del 41%, el 1996, al 28%, el 2007. El concepte de classe mitjana és relativament nou en una societat que va ser exclusivament agrària fins a principis dels anys seixanta. En només tres dècades, la major part dels coreans es considerava ja com a part d'una classe mitjana que creixia i que millorava progressivament el seu nivell de vida amb el ràpid creixement de la renda per capita del país. Però la crisi del 1997 va frenar dràsticament el procés. Molts coreans van perdre el seu lloc de treball i quan el van recuperar no era de la mateixa qualitat del que havien gaudit anteriorment.¹⁸

El sistema de seguretat social és molt recent. Va ser introduït oficialment el 1977 en l'àmbit de la sanitat, el 1988 en l'àmbit de les pensions i el 1995 per a l'atur. No obstant això, el sistema públic coreà només atén una part de les necessitats socials, la qual cosa obliga molts afectats a cobrir-les o complementar-les amb una assegurança privada. La majoria de les persones de la tercera edat no estan assistides pel sistema públic de pensions i també molts treballadors de les PIME, temporals i irregulars, estan virtualment exclosos del sistema públic d'assegurança contra l'atur.¹⁹ És evident que la societat coreana ha d'afrontar grans reptes socials com l'índex molt baix de natalitat i l'envelliment de la població, però també l'aparició de desigualtats socials i territorials. Els coreans

El concepte de classe mitjana és relativament nou en una societat que va ser exclusivament agrària fins a principis dels anys seixanta.

Societat i valors a Corea del Sud

han de destinar molts recursos econòmics a l'habitatge, l'educació dels seus fills i la cobertura social a través del sector privat. Si una persona perd la feina, és tota la unitat familiar la que pateix una greu situació social que crea ansietat i fins i tot vergonya («perdre la cara»), pel que això significa en un país amb una base cultural confuciana. Les polítiques de suport a les famílies són insuficients. Una altra dada reveladora és la previsió segons la qual l'any 2019 un 14% de la població coreana tindrà 65 anys o més.

c) Desigualtats territorials i medi ambient

Un altre tipus de desigualtats són les existents des del punt de vista territorial entre l'àrea metropolitana de Seül i la resta del país i entre les ciutats i el món rural, situacions totes dues que afecten el medi ambient.

– Hi ha una enorme concentració de la població del país a l'àrea metropolitana de Seül, que inclou, a més de la capital, Inch'ön i la província de Kyönggi. En aquesta àrea viu prop del 60% dels 50 milions de coreans. El *gap* demogràfic entre aquella àrea i la resta de les províncies coreanes continua creixent des del 1997. També s'incrementa el *gap* econòmic, ja que, a més, és a l'àrea de Seül on, a més dels poders públics, tenen la seva seu els grans *chaebols*, com Samsung i Hyundai. La conurbació de Seül representa l'11% del territori del país i produeix el 55% del PIB coreà. Allí es concentra el sector industrial i el de serveis, i en conseqüència el gruix de la inversió interna i externa, i hi ha el que ha estat qualificat internacionalment com el millor aeroport del món, amb connexions internacionals amb tots els continents.

També a l'àrea de Seül es concentren les millors infraestructures acadèmiques i culturals. Els estudiants coreans hi troben les universitats i els centres de formació més prestigiosos, els millors instituts científics o d'investigació, la major part d'ells vinculats amb els grans *chaebols*. I en un país on el *yongul* o les connexions personals són tan importants, l'atracció de Seül és imparable.²⁰ A més, el mateix govern alimenta aquesta situació en anunciar que vol convertir Seül en un gran *hub* d'Àsia oriental per competir amb Xangai i Singapur, entre altres capitals asiàtiques. Davant aquesta situació privilegiada, Pusan i Taegu, segona i tercera ciutats co-

reanes, difícilment poden competir amb la força atractiva de Seül. Els seus percentatges quant a població i participació en el PIB del país decreixen. La proposta de l'anterior president Roh Moo-hyun de traslladar la capital administrativa de Seül a la província de Ch'ungch'öng, al centre geogràfic del país, no ha obtingut el consens suficient. L'actual president Lee Myung-bak, quan era alcalde de Seül, ja es va oposar a la pretensió de Roh.

- La població rural ha baixat dràsticament dels 14 milions que sumava el 1960 als 3,4 milions el 2005. Molts agricultors van abandonar les tasques agrícoles als anys seixanta i setanta per treballar en l'aleshores naixent i vibrant sector industrial, concentrat principalment a les grans ciutats, on van trobar no només oportunitats laborals, sinó també infraestructures educatives i culturals per oferir una millor educació als seus fills. Avui, el sector agrari només representa el 3% del PIB coreà, però continua ocupant el 8% dels coreans. Això explica que, tot i que des de la crisi asiàtica l'economia coreana s'ha liberalitzat molt, els successius governs han continuat protegint, per raons polítiques, socials i mediambientals, els agricultors i ramaders.²¹ És en aquest context que s'entenen les dificultats polítiques del president Lee Myung-bak per obtenir la ratificació de l'acord de lliure comerç amb els Estats Units, atès que pot perjudicar el sector carni coreà. La reacció popular contra l'acord amaga, però, l'existència d'un cert «antiamericanisme» en la societat coreana més que no pas una defensa acèrrima d'una mesura proteccionista agrària que pot perjudicar, si l'acord no prosperés, no només el sector automobilístic coreà, sinó en general el sector exterior del país.

Però no és amb mesures proteccionistes que es frenaran les desigualtats entre les àrees urbanes i rurals. La migració cap a les grans ciutats continuarà perquè els joves, els homes i sobretot les dones hi troben les millors oportunitats educatives i expectatives professionals. Aquesta migració de joves fa que s'incrementi l'envelliment de la població rural fins al punt que molts agricultors no troben dones amb qui casar-se, formar una família i mantenir la seva vida a les granges. Aquesta greu

La migració cap a les grans ciutats continuarà perquè els joves, els homes i sobretot les dones hi troben les millors oportunitats educatives i expectatives professionals.

Societat i valors a Corea del Sud

situació social s'ha pal·liat amb els matrimonis mixtos entre coreans i les immigrants estrangeres procedents d'altres països asiàtics, principalment vietnamites, xineses, filipines i cambodjanes.

El ràpid desenvolupament industrial coreà i el creixement espectacular de les grans ciutats també ha afectat el medi ambient del país, tot i que en la darrera dècada ha crescut la conscienciació i la sensibilització ciutadana sobre la seva importància per assegurar un creixement sostenible i la qualitat de vida i la salut de la població. La creació d'un Ministeri per al Medi Ambient ha impulsat l'establiment d'un marc legal de protecció mediambiental. No obstant això, queda molt per fer per millorar la gestió mediambiental de l'aigua i l'aire, així com per incidir més en la recerca i la implementació de les energies alternatives i renovables. És imprescindible més voluntat política perquè les autoritats administratives controlin l'aplicació efectiva de les lleis vigents a les empreses contaminants. La qualitat de l'aire de Seül deixa molt a desitjar, i la situació empitjora quan arriben fins a Corea, i fins i tot al Japó, grans núvols groguencs procedents de la Xina.²²

5. La millora de l'harmonia i la cohesió social del país

És ben sabut que els grans objectius prioritaris d'un país evolucionen segons les diverses fases i circumstàncies històriques. Després de la guerra civil (1950-1953), el país va entrar en una primera fase de reconstrucció que li va permetre llançar-se a un espectacular desenvolupament industrial en les dècades dels seixanta i setanta. A finals dels vuitanta es van organitzar uns jocs olímpics i es va iniciar la fase de democratització del país. Després de la crisi econòmica del 1997, Corea del Sud ha passat a ser una economia oberta a la globalització i la societat de la informació, però al país potser li falta assumir un gran objectiu nacional que aglutini les il·lusions de futur de la societat coreana. No és clar que aquest objectiu aglutinador pugui ser, de moment, la consecució de la reunificació territorial. També altres països desenvolupats, com els de la Unió Europea, viuen una situació semblant de falta d'objectius i de crisi de model de societat en un món cada cop més global i interdependent. Els europeus també temen no poder continuar gaudint dels seus alts nivells de renda i de qualitat de vida actuals.

L'anterior president Roh Moo-hyun va presentar l'agost del 2006 el pla *Visió 2030*, que proposava una estratègia basada en el canvi del vell paradigma «primer creixement econòmic, benestar social després» per un nou paradigma consistent en el cercle virtuós entre creixement econòmic i benestar social. Corea del Sud hauria d'invertir més i millor en el benestar social dels seus ciutadans a través de polítiques socials (seguretat social, suport a les famílies, participació activa de la dona, habitatge, medi ambient, etc.). Per fer possible aquest canvi de paradigma, aquest pla destacava la importància de dur a terme les reformes institucionals i estructurals adequades, com recorda també l'OCDE. Així mateix, Roh Moo-hyun va estudiar prendre mesures per afrontar la baixa natalitat i l'envelliment de la població. Cal prevenir una greu disminució de la mà d'obra disponible al país, del tot necessària per garantir el creixement econòmic. Tot i això, i malgrat les seves bones paraules i plans, Roh Moo-hyun va fracassar en el camp dels resultats concrets.

En les eleccions presidencials del 2007, els coreans van dipositar la seva confiança i el seu vot en el lideratge de Lee Myung-bak, que va basar el seu discurs polític en la consecució d'un major creixement econòmic, tot i que també es va comprometre a evitar la polarització social. Sense pretendre fer un judici de valor sobre els grans objectius econòmics de Lee Myung-bak, sí que podem preguntar-nos com i quan les promeses d'un major creixement econòmic comportaran també l'assoliment efectiu d'un millor nivell de qualitat de vida i de benestar social per als ciutadans. La societat coreana és avui més dual i està més envellida que fa una dècada.²³ Corea del Sud forma part del selecte nombre de països desenvolupats membres de l'OCDE, però la majoria dels coreans encara no gaudeixen d'un nivell de qualitat de vida comparable al que tenen els ciutadans d'altres països de l'OCDE.²⁴ Hi ha una dada totalment reveladora: Corea del Sud és la tretzena economia mundial però només ocupa el vint-i-sisè lloc de l'índex de desenvolupament humà a l'informe 2007 del Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). És evident que l'actual context de crisi financera i econò-

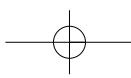
En les eleccions presidencials del 2007, els coreans van dipositar la seva confiança i el seu vot en el lideratge de Lee Myung-bak, que va basar el seu discurs polític en la consecució d'un major creixement econòmic i en evitar la polarització social.

Societat i valors a Corea del Sud

mica no ajuda a curt i mitjà termini. Tanmateix, cal ser optimistes sobre el futur de Corea del Sud. La seva evolució política i econòmica ha estat ràpida i reeixida. El país no ha disposat ni disposa de recursos naturals, però sí d'un recurs importantíssim: el seu gran capital humà, és a dir, el poble coreà, sempre motivat i disposat a esforçar-se per arribar a construir un gran país.

NOTES

1. Kim, Kyong. «The main driving forces behind social change». A: *Social Change in Korea*. Seül: Jimoodang, 2008, pàg. 34-41.
2. Kim, Rahn. «Resident population surpasses 50 millions». *The Korea Times* (18 de novembre de 2007).
3. «Closer to becoming a multicultural society». *Korea Policy Review* (octubre del 2007). Vegeu també l'article de Kim, Muncho. «Korea moving toward a multicultural society», *op. cit.*, pàg. 108-117.
4. Kim, Tae-jong. «Immigration policymakers seek social integration with foreigners». *The Korea Times* (19 de novembre de 2007).
5. Mesmer, Philippe. «La question du multiculturalisme s'invite dans la campagne présidentielle en Corée du Sud». *Le Monde* (15 de desembre de 2007).
6. Song, Sang-ho. «Korea to welcome more skilled foreign workers». *The Korea Herald* (11 de gener de 2008).
7. Yang, Jomg-joe. «Changing values cause ideological confusion», *op. cit.*, pàg. 86-98.
8. Na, Eun-yeong. «Collectivism vs. Individualism», *op. cit.*, pàg. 118-126.
9. Kim, Yong-hak. «Personal ties still important but patterns changing», *op. cit.*, pàg. 136-144.
10. Yee, Jae-yeol. «Transparency key to improving social order», *op. cit.*, pàg. 211-220.
11. Eun, Ki-soo. «Family values changing, but still conservative», *op. cit.*, pàg. 146-156.
12. Lee, On-jook. «More gender equality but women still held back», *op. cit.*, pàg. 167-174.
13. Lee, Mi-jeong. «Dual earners call for family-friendly society», *op. cit.*, pàg. 175-183.
14. Imn, Chon-sun. «The political economy of education reform», *op. cit.*, pàg. 243-253.
15. OCDE. «Policy Brief: Korea, progress in implementing regulatory reform» (març del 2007).
16. *The Korea Times*: «Poor rankings, Universities must improve international competitiveness» (11 de novembre de 2007).
17. Lee, Byoung-hoon. «Labor market polarization damages social cohesion», *op. cit.*, pàg. 221-231.
18. Shin, Kwang-yeong. «The odyssey of the middle class», *op. cit.*, pàg. 291-298.

VIA⁰⁸ 12/2008 REVISTA DEL CENTRE D'ESTUDIS JORDI PUJOL

19. Cho, Byong-hee. «Koreans worry about insecure lives, uncertain futures», *op. cit.*, pàg. 262-271.
20. Kim, June-woo. «Seoul, a magnet for power, wealth and population», *op. cit.*, pàg. 52-61.
21. Kim, Chul-kyoo. «Chanching rural communities», *op. cit.*, pàg. 62-71.
22. Choi, Yearn-horn. «Korea needs environmental leadership». *The Korea Herald* (8 d'abril de 2008). Yun, Sun-jin. «Climate change test Korea's adaptability», *op. cit.*, pàg. 72-83.
23. Lee, Hyo-sik. «Income gap widens to largest ever». *The Korea Times* (23 de maig de 2008).
24. Lee, Hyo-sik. «Nation quality of life below OCDE average». *The Korea Times* (8 d'abril de 2008).

